

prelátusok is kénytelenek voltak kényes titkaikat nem-katolikus ügyvédekre bízni. De e célokon túlmenően olyan *szociális célok* is vezették az alapítót, melyeknek *univerzális társadalmi jelentőségét* kétszáz év távolában még jobban tudjuk értékelni: „A jogiskola alapításával segíteni akar az egervidéki szegényebborsú katolikus ifjakon, akik a távolabb eső és drágább egyetemen való tanulás költségeit nem bírva, az elparlagiasodás, a szellemi elzűllés és elkallódás veszélyeinek vannak kitéve, a *közjó* nem csekély kárára.”

Molnár professzor joggal állapítja meg, hogy a közjót szolgáló nyílt szemű Foglár püspök célkitűzései még ma is helytállóak s a szentistváni állameszmét tudatosan szolgálták. Olyan ember gondolatvilágát tükrözik e célkitűzések, aki az állam és egyház kapcsolatát épen azzal akarta erősíteni, hogy az egyházat állította a magyar jogfejlődés szolgálatába... Maga az állam még nem nézi a jogot a hatalom pusztá eszközének, hanem a jog formáiban transzcendens tartalmat keres — ezt a keresztény középkorban gyökerező felfogást érvényesíti az egyház is az igazságot kutató munkájában. Molnár professzor ma különösen aktuálisnak érzi ennek az eszménynek fellelvenítését, mert:

„a formai jogrend lecsúszott az ő eszményi alapjáról, elveszítette az emberi természetet kiformáló isteni eredetének stigmáját és egyre jobban átcsúszik a száraz hatalmi alapra. Már pedig a hatalommal szemben való meghunyászkodás sohasem fogja pótolni a valódi és nem csupán formai jognak azt a lenyűgöző szépségét, ami a jogrendhez való alkalmazkodást lelki kielégüléssé szublimálja s ahhoz emberi méltóságunk kielésének nemes gyönyörét csatolja...”

Szívesen olvassuk e szavakat, mert mi is úgy érezzük, hogy a gépesített jogrendben „kiszikkad a jogérzet” és ez olyan társadalmi katasztrófákra vezethet, melyeket megelőzni — a keresztény reneszánsz nagyszerű feladata.

Kemény Gábor.

Rendtartás a tanulóotthonok számára.

A magyar iskolarendszer átszervezése az utóbbi időben a pedagógiai irodalomnak egy új ágát, egy különálló, szinte műfajnak tekinthető irányzatát teremtette meg. Azokra a szolgálati könyvekre gondolunk, amelyek legutóbb feltűnő nagy számban hagyták el a sajtót, hogy az átszervezett vagy újonnan megalkotott iskolák életének rendjét szabályozzák s munkásságának szellemét irányítsák. Éppen ennek az utóbbi feladatkörnek vállalása, amely a szabályok holt betűin túl az eszmét, a magyar művelődés nagy céljait kívánja szolgálni, adja meg ezeknek a könyveknek műfaji, irodalmi jellegét. A tanulóotthonok nemrég megjelent Rendtartását is azok közé kell sorolnunk, bár nem iskolákra, hanem internátusokra, konviktusokra vagy ahogy magyar szóval jelöli: „tanuló otthonok”-ra vonatkozik.

Eddig a tanulóotthonok ügye sokféle vonatkozásban teljesen rendezetlen volt. Igaz, hogy régebben ezen a téren talán nem is volt nagy szűkség rendszabályokra. Az a kevésszámú, de annál inkább megbízható internátus, amelyet az állam, egyes egyházak vagy magánosok fenntartottak, saját házirendje szerint szabályozta életét. Egyesekben a hagyományok iratlan törvénye tartotta fenn a rendet, s tette feleslegessé a hatóságok beavatkozását. Ujabban azonban a hivatott és kevésbé hivatott fenntartók nagy száma vetette magát a nevelésnek erre a sajátos területére. Sőt azt tapasztaljuk, hogy a magánvállalkozás is mindinkább hasznos lehetőségeket fedezett fel a különféle fiú- és leánynevelőintézetekben, diák- és gyermekotthonokban és más hangzatos címen hirdetett internátusokban. Valószínű, hogy ezeknek az intézmé-

nyeknek a hatóságok elé került ügyei terellék a tanügyi igazgatás legfelsőbb körének figyelmét arra a kérdésre, és bizonyára ez tette időszerűvé ennek a szolgálati könyvnek a megjelenését.

Az első, amit a 85 szakaszra tagolt Rendtartás és az ezt követő Függelék átolvasásával megállapíthatunk az, hogy képzett, izzig-vérig járatos és gondos pedagógus munkája, akinek tolla a tanulóotthonok életének tökéletes ismeretére vall. Az ilyen intézmény feladata a Rendtartás szerint a tanulóotthonok nevelésére rászoruló tanulók elhelyezése, testi és lelki fejlődésük kibontakoztatása, iskolai nevelésük hatásának biztosítása, sőt a családi szellemű nevelésükről való gondoskodás. Éppen azért tanulóotthonokat csak az állam, a tanulmányi alap, az egyházak és szerzetesrendek, törvényhatóságok és községek, valamint olyan jogi és természetes személyek tarthatnak fenn, akiknek erre a felettes egyházi hatóság, illetőleg a tankerületi királyi főigazgató engedélyt ad. A feltételek közé tartozik a nevelési irányelvek biztosítása, továbbá megfelelő épület, berendezés és felszerelés stb. Utóbbiakról részletes intézkedéseket tartalmaz az egyik fejezet, korszerűségüket bizonyítja, hogy a légotalmi követelményekről is történik gondoskodás. Az otthon környezeti hatásának neveléslelektani vonatkozása érvényesül abban a szakaszban, amely a termék egyszerűségén és tisztaságán kívül a jóízű, sőt csín követelményeit is felsorolja. „Szobai növények egy teremről se hiányozzanak.” Az olvasó és játéktér, fürdőhelyiség, rádió, játszótér, valamint kápolna (imaterem) mind olyan kívánalmak, amelyek a tanulók testi és szellemi fejlődését és erkölcsi tökéletesedését célozzák. A növendékek nevelésének irányelveit taglalja a Rendtartásnak terjedelemben is legnagyobb és tartalmilag is legsikerültebb V. fejezete. Az iskola, a család és a tanulóotthon egymáshoz való viszonyát a nevelési elvek azonosítása szabályozza. Ezek az elvek hatják át a „Házirendet”, amelynek érvényét a szülők „Nyilatkozatban” tartoznak elfogadni. A tanulóotthonok szellemét azonban a hagyományok törvényei is biztosítják, amelyek a házirend legbiztosabb alapjai (34. §.). Olvasunk még a szabadidő pedagógiájáról, „illemiszabályokról”, „leventekiképzési utasításról”, mint korszerű és szolgálati könyvben bizonyára újszerűen ható fogalmakról.

Fegyelmi intézkedések, valamint a tanulóotthonok igazgatására vonatkozó rendelkezések egészítik ki a Rendtartást. Ezeken is átömlik az az átfogó gondolat, hogy a tanulóotthonok egész szervezetét, működésének, életének minden mozzanatát a nevelői hatás hassa át és irányítsa. Minthogy pedig mindennek: a tanulóotthon személyzetét, a növendékeket, sőt bizonyos vonatkozásban a szülőket is kötelező foglalatát a „házirend” van hivatva kifejezésre juttatni, a Függelékben tartalmas „Házirend-mintát” is találunk. Ez a minta gondosságban, részletességben és a tartalom teljességében is szinte felülmúlja a Rendtartást magát. Fel is vetődik a gondolat, nem lett volna-e célszerűbb tömörebb keretekre szorítkozni, sőt nem lett volna-e talán az adott esetben is a kevesebb több. A tapasztalat szerint ugyanis a rövid és tömör szabályzat már a jobb bevésés lehetősége miatt is célszerűbbnek és használhatóbbnak bizonyul. De elismerjük, hogy a gyakorlati életből merített apró mondanivalókból is nehezen választhatnók ki az éppenséggel felesleges és elhagyható részleteket. Szó lehetne arról is, hogy a szülőket és növendékeket érdeklő rész a tanulóotthon személyzetét kötelező résztől elkülöníttessék. Utóbbi, mint valami „Szolgálati szabályzat” több helyen szószerint is idézhetné a Rendtartás megfelelő szakaszait. A növendékek „házirendjének” viszont a „Napirend-minta” lehetne a gerince, mert minden egyéb természetesen csak kiegészítője azoknak az intézke-

déseknek, amelyek hivatva vannak a növendék „katonás életrendjét“ és egész magatartását szabályozni.

Az egész könyvet a részletesség kidolgozott gondoskodás és szorgos körültekintés jellemzi. Az egyes szakaszokat átható irányelvek emelkedett szellemre, mély pedagógiai belátásra, de nem csekély mértékben gyakorlati érzékre is vallanak. Méltán sorozhatjuk ezért ezt a könyvet is azok közé a szolgálati könyvek közé, amelyek mind a közvéleményben, mind a tanári körökben egyaránt őszinte méltatást és meleg fogadtatást váltottak ki. Gyakorlati hatásában is bizonyára elhalálozó lépést jelent ez a Rendtartás azoknak a — sajnos — mindinkább növekvő létszámú tanulóknak tökéletesebb nevelése terén, akiknek boldogulásáról a mai zürzavaros életben sinylődő, sőt sokszor pusztuló családi otthonok helyett „tanulóotthonokban“ kell gondoskodni.

Róder Pál.

G. Oudard: Nagy Péter. Ford. Orbók Attila. Lukinich Imre előszavával. Bpest. é. n. (1941.) Singer és Wolfner Irodalmi Intézet. 351. old.

A regényes életrajz aránylag fiatal hajtása az irodalomnak. Ebből magyarázható az a műfaji kiforrottlanság, melyet a történelmi életrajzok legtöbbszörében észlelhetünk. A kifejezőség hiánya észlelhető bennük a szerkezeti egységben és a szempontok logikájában egyaránt. Hogy mégis olyan széles olvasórétegre tudtak szert tenni, annak az a tény adja meg az okát, hogy a mai olvasó elsősorban nem *érdeklődésből* olvas, hanem az irodalmi „divat-műveket“ kedveli.

Oudard is kénytelen még egyrészt számolni az olvasóközönségnek ezzel az ál-intellektuális hangulati hullámmal, s ezért könyve a kettős gondolatfűzés mesgyén mozog. A ténytudásra alapozott történelmi realizmus vegyül benne az érdekességet célzó, anekdotáló csevegéssel. Így műve telemás jellegű lesz, mert a szempontok bizonytalansága mindig kísért a felépítésben, hangnemben, sőt az események megválogatásában is. Megismerjük Nagy Péter gyermekkorát, trónrajutásának nehézségeit, s ezekben a fejezetekben csillan fel Oudard széles forrástanulmányból táplálkozó felkészültsége és jellemábrázoló készsége. Különös elmélyüléssel jellemzi az ifjú cár hajlamait és erősen technikai beállítottságú érdeklődését, mely őt férfikorában Oroszország gyors civilizálására sarkalta. A történelíró metodikus rendszerességével részletezi a szerző a cár rendeleteit, törvényeit, melyekkel országát Európa szintjére igyekezett felemelni, anélkül azonban, hogy birodalmát a művelt Nyugatnak merev, szolgai kulturális vetületévé tette volna.

A tények bemutatása mellett módot talál az író korrajzi kitérésekre is. Ismereti a Romanov-dinasztia életét, mely a zsarnoki abszolutizmus kemény pilléreire nyugodott, de önkényét olykor cárgyilkosságok egyensúlyozták. Az orosz népiélek belső alkatát sok közvetett megnyilatkozásból építheti ki magának az olvasó, de a szerző sem mulasztja el érzékeltetni a sajátos orosz egyéniségnek szláv szentimentalizmusát, melyet misztikusan színez át a keleti messiánizmus és a muzsikok tradíciós, sejtelmes vallásossága. Történeti oknyomozása szűkreszabott, de találó, s dicséretére kiemeljük, hogy Oudard nem akar a *Mull* prófétája lenni, hanem beleéli magát Nagy Péter Oroszországának viszonyaiba s ilyen értelemben próbál adataiból annyit következtetni, amennyi valóban önként következik belőlük. Legfeljebb arra vállalkozik, hogy tartózkodó párhuzamba állítsa Nagy Péter és Sztalin Oroszországát.